

Центріпетальні рішення для відцентрових ігор: можливості застосування ідей центріпеталізму в Україні

Порівняння базових принципів консоціативної та центріпетальної моделей реінтеграції розділених суспільств представлено в рамках цього дослідження. Зокрема, модель центріпеталізму розкрито з погляду спроможності подолання відцентрових тенденцій у суспільстві, під котрими розуміється як прагнення просувати в політичному полі радикальні позиції, так і прагнення до самоізоляції та автономії певних територій, що перебувають під впливом або прямим контролем радикальних сил. Проаналізовано інституціональні механізми як інструменти реінтеграції, запропоновано складну структуру соціальних кліважів, яка враховує як рівень політичної взаємодії, так і ставлення до центру.

Ключові слова: соціальні кліважі, розділене суспільство, модель центріпеталізму, консоціативна модель демократії, інституційні механізми.

Постановка наукової проблеми та її значення. Інституційний дизайн жодної з країн не є незмінним рішенням, спроможним подолати будь-які виклики часу та суспільних перетворень. Людська історія взагалі та історія різних країн зокрема має чимало пластів, одним із яких є інституційні перетворення, спрямовані на утримання певних форм суспільного життя й сприяння розвитку суспільств у безлічі аспектів. Джерелом таких перетворень можуть виступати різні актори: еліти, які намагаються розбудувати ті чи інші сторони суспільного життя або зміцнити власні позиції; різні соціальні групи, незадоволені власним становищем; зовнішні для певного суспільства актори з найрізноманітнішими мотивами; учені, котрі намагаються спроектувати найбільш оптимальні для цього типу суспільств механізми взаємодії тощо. Причин, що викликають необхідність замислюватися над удосконаленням інституційних структур, також чимало: це і війни, як внутрішні, так і зовнішні, міжнародна конкуренція в будь-якому напрямі, зростання протестних настроїв усередині країни, розповсюдження та підтримка ідей більш привабливого суспільного устрою тощо. Але якими б наболілими не були ці причини, інституційні перетворення часто супроводжуються боротьбою поміж прихильниками різних інституційних рішень, боротьбою як у реальному житті, так і в інформаційному просторі, – у ЗМІ та на сторінках наукових видань.

Україна, яка вже третій рік перебуває в стані внутрішніх конфліктів, що призвели до втрати політичного й економічного контролю над певними територіями з боку центральної влади, потребує чималих зусиль не лише у відновленні миру та налагодженні зв'язків поміж соціальними групами, що опинились у стані непримиренного конфлікту, але й ретельного дослідження напрацювань світової соціально-політичної думки стосовно інституційних рішень внутрішніх конфліктів. Раніше [1] ми вже аналізували можливості консоціативної моделі демократії в питанні подолання протистоянь у розділеному суспільстві. Ця стаття продовжує перегляд моделей, запропонованих для розділених або сегментованих суспільств у якості інституційного рішення, тому **аналіз досліджень цієї проблеми** є складовою частиною викладу основного матеріалу. **Мета статті** – аналіз моделі центріпеталізму з погляду здатності подолання відцентрових тенденцій у суспільстві. Під відцентровими тенденціями ми маємо на увазі як прагнення просувати в політичному полі радикальні позиції, так і прагнення до самоізоляції та автономії певних територій, що перебувають під впливом або прямим контролем цих радикальних сил.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Звичайно, в умовах проголошення курсу на децентралізацію в Україні, звернення до аналізу моделі центріпеталізму, спрямованої на зміцнення саме доцентрових тенденцій як у політичному, так і в територіальному вимірі, може здаватися нелогічним, але лише на перший погляд, адже результати децентралізації в країнах із сильним і слабким центрами кардинально різняться. Зміцнення доцентрових тенденцій не суперечить децентралізації та навпаки – якщо кінцева мета є достатньо сформульованою й продуманою. Коли ж процеси децентралізації та зміцнення доцентрових тенденцій розгортаються стихійно, без будь-якого збалансованого плану, результат може бути непередбачуваним і виводити соціальну систему зі збалансованого стану або загострювати вже наявні дисбаланси, призводячи до погіршення вже існуючих чи появи нових соціальних конфліктів. Про такі незбалансовані сценарії писав, наприклад, Девід Лейтін

у роботі «Переходи до демократії та територіальна цілісність», ставлячи на перше місце «здатність центру не допускати в період демократизації в неоднорідних суспільствах інституційних провалів, які призводять до втрати адміністративних можливостей держави [2]. У такому разі, як відзначає С. Риженков, в умовах розділеного суспільства спочатку треба посилювати інститути демократії, а лише тоді вирішувати питання децентралізації. Тобто, стикаючись із необхідністю реалізації подвійного завдання – демократизації й децентралізації, друге треба відкласти до тих пір, поки перше не буде вирішене [2].

Саме необхідність подолання гострих конфліктів у суспільстві сприяла появі та концептуалізації консоціативної моделі демократії (А. Лейпхарт) і моделі центріпеталізму (Д. Горовіц). Обидві моделі своєю метою вбачають створення системи розподілу влади, яка б задовольняла ворогуючі групи та знімала напругу в суспільстві.

Мета центріпеталізму – створення доцентрового спіну в елементах політичної системи, який би «спрямовував партії в бік поміркованих і здатних до компромісу політик та визначав би й посилював центр в умовах глибоко розділеного політичного спектру» [3, с. 19]. Роботу центріпетальних інституцій можна розділити на чотири складові: 1 – визначення центру в умовах конкретного соціуму, який перебуває в стані конфлікту; 2 – стимулювання політичних, економічних та інших акторів дотримуватися доцентрових стратегій за допомогою спеціальних інституціональних механізмів, таких як виборча система, партійна система, на етапі формування представницьких органів влади; 3 – посилення центру в поствиборчий період за допомогою інституціональних вимог до формування кабінету, державної інформаційної політики тощо; 4 – зміцнення доцентрових тенденцій у суспільстві за допомогою підтримки НДО, робота яких спрямована на подолання розбіжностей між соціальними групами, які перебувають у стані активної ворожнечі.

Серед країн, які обрали рух до примирення за допомогою консоціативної моделі демократії, можна відзначити Боснію, Північну Ірландію, Ірак. Порадам центріпеталізму слідує чимало держав, що нещодавно прийняли демократичні інститути в Африці, Азії, Латинській Америці [4, с. 4].

На відміну від центріпеталізму, консоціативна модель пропонує систему інститутів, що ґрунтується на політичному поділі відповідно до сегментарних ліній. Завдання реінтеграції розділених суспільств у межах консоціативної та центріпетальної моделей прийнято виконувати прямо протилежними засобами – у рамках консоціативної моделі через чітке виокремлення соціальних кліважів, їх репрезентацію на політичній арені та процедури торгу й досягнення компромісів серед представників еліти цих кліважів, які сприяють розповсюдженню прийнятих домовленостей поміж своїх репрезентованих груп; у межах центріпеталізму – через розмивання розподільчих ліній поміж ворогуючих груп і створення стимулів для побудови коаліцій поміж ними вже на низовому рівні політичної взаємодії й під час формування корпусу представників, а не лише на рівні «високої» представницької політики. Мета центріпеталістів – скоріше підірвати значущість тих ідентичностей, що призводять до силових протистоянь у суспільстві, уже на низовому рівні, а не «сприяти інституціональному представництву» [4, с. 5] цих кліважів, що характерно для консоціативної моделі.

Тому й погляди на ідеальну партійну систему в рамках цих моделей різняться: «консоціалісти надають перевагу партіям, що експліцитно представляють соціальні кліважі за допомогою стратегій закріплення, а не подолання розбіжностей під час передвиборчої кампанії» [5, р. 10]. Соціальна база таких партій досить вузька та формується на базі сегментальних кліважів [4, с. 5]. На відміну від такого погляду на політичні партії, центріпеталізм, як уважає Бенджамін Рейлі, означає, що в розділеному суспільстві не варто відображати наявні в суспільстві кліважі на законодавчому рівні, тобто в парламенті; скоріше треба деполітизувати ці кліважі «завдяки інституціональним стимулам, що сприяють поведінці подолання розподільчих ліній з метою посилення патернів примирення поміж ворогуючих груп» [4, с. 5]. Тому центріпеталісти сприяють розвитку центристських, поєднуючих і таких, що репрезентують суміш кліважів, політичних партій або партійних коаліцій, які можуть бути привабливими для виборців по різні боки соціальних кліважів та «представляти складний і різноманітний діапазон політичних думок для електорату» [4, с. 6].

Розділене суспільство можна представляти як багатовимірну модель, у якій соціальні кліважі мають троїсту структуру, – носії соціальних розколів, представники (учасники політичного поля взаємодії) та еліти, які формують ідеї, стратегії, завдання й виступають головними гравцями політичного поля. У такому разі ми можемо говорити про те, що одним із векторів розбіжностей між цими підходами є

виокремлення того рівня, на якому та чи інша модель пропонує «зшивати» розділене суспільство: консоціативна модель пропонує робити це, починаючи з рівня еліт, а центріпеталістська – із рівня низових політичних представників тих чи інших кліважів.

Запропонована структура соціальних кліважів не є пов'язаною з політичними вподобаннями тих чи інших сегментів розділеного суспільства, тому її потрібно поєднати з іншими типологіями, зокрема з тими, в основі яких – орієнтація щодо територіального центру політичної системи. У сегментарних суспільствах, що демократизуються, Девідом Лейтінім запропоновано виокремлювати таких акторів залежно від їх складу, цілей і ставлення до центру, як:

- «держава» – актори в центрі, що виступають за збереження територіальної цілісності: центральний апарат, політичні сили, що змагаються за контроль над ним;
- «регіональні еліти» – групи, що зацікавлені в тій чи іншій мірі автономії;
- «народ», який складається з регіональних субсегментарних груп: тих, хто ідентифікує себе з регіональною культурою, але робить свій вибір на користь загальнонаціональної мови як мови освіти для своїх дітей; тих, хто культурно ідентифікує себе з центром; та затятих захисників «самобутності», які вимагають домінування регіональних мов і культурних форм [2].

Ураховуючи те, що носії соціальних кліважів усіх рівнів можуть мати різне ставлення до центру, маємо більш складну структуру, у якій еліти та представники тих чи інших сегментів конкурують не лише за можливість представляти інтереси цього сегмента на вищому рівні, але й визначати стратегію щодо центру політичної й територіальної системи. Якщо їм вдається переконати субсегментарні групи у своєму стратегічному виборі, то можемо стверджувати про відносну гомогенність соціальних сегментів стосовно вектора просування інтересів сегмента та високий рівень підтримки своїх представників, а отже, делегування їм більш високого ступеня автономії у виборі цілей і стратегій. У разі, коли така конкуренція є невдалою, субсегментарні групи продовжують зберігати свої розбіжності щодо стратегічних питань, а тому успіх представництва є нестійким, а вибір стратегії представниками періодично піддається сумніву.

Загалом, прихильники центріпеталізму поділяють точку зору Сеймура Мартіна Ліпсета щодо природи соціальних кліважів і слідом за ним відстоюють тезу про необхідність перетину кліважів для сприяння стабільній демократії [4, с. 11–12]. Як відомо, теорія перехресного тиску стверджує, що шанси на стабільну демократію посилюються, коли розподільчі лінії в суспільстві перетинаються, а не посилюють одна одну. Це пояснюється тим, що коли розподільчі лінії в суспільстві частково збігаються та взаємно посилюють одна іншу, політична поляризація збільшується, а виборча волатильність (плинність виборців) – навпаки, зменшується, і в цілому рівень політичної участі зростає. Коли ж розподільчі лінії перетинаються, виборча волатильність посилюється, а рівень політичної участі знижується, «що відкриває електоральний ринок для більшого впливу з боку короткострокових впливів на вибір голосу» [6, с. 1]. Це робить соціальні кліважі менш стійкими, а тому – більш піддатливими зусиллям інтеграції.

Але реалізація принципу перетину кліважів у партійній політиці не є простим завданням, адже, згідно з С. Ліпсетом та С. Рокканом, політичні партії формуються на базі сталих політичних комплексів, що супроводжують існування соціальних кліважів [7, с. 87]. Тобто інституційні структури, згідно з «теоремою заморожування» партійних структур, запропованою С. Ліпсетом і С. Рокканом у 1967 р., призводять до «застигання» кліважів та відтворення партійних систем на основі структури розмежувань. Зокрема, науковці відзначали, «що партійні системи 1960-х рр. за малими, але значними винятками, відображали партійні системи 1920-х рр., оскільки мобілізація деяких первинних кліважів зробила Західноєвропейські партійні системи стійкими до широких соціальних змін, хоча останні перетворювали старі закріплені партійні альтернативи у все більш іррелевантні» [6, с. 2]. Тому завдання перетину кліважів потребує, як мінімум, розморожування існуючої партійної системи, про яке, стосовно західноєвропейських партійних систем 70-х рр. говорили М. Маге, М. Шамір, Дж. Лане, С. Ерссон та ін. Певну роль у цьому процесі розморожування партійної системи зіграли малі партії, які до того часу вважалися, скоріше, не важливими. Ю. Шведа характеризує роль малих партій таким чином: «у 60-х роках досить часто вважали, що так звані малі партії є перехідним феноменом, який не має суттєвого політичного значення. Однак у 70-х роках, коли стабільні перед тим партійні системи почали зазнавати трансформації (розмерзання), у літературі щораз більше почали приділяти уваги новоствореним малим партіям. Це дає підставу стверджувати про певний мобілізаційний потенціал малих партій, які привертають до себе увагу частини електорату й виражають його інтереси поза загальноприйнятою системою політичної кон-

курентції» [8]. Отже, можна казати про те, що саме малі партії можуть бути агентами розморожування політичної системи, у той час як великі мають тенденцію до закріплення наявних соціальних кліважів у разі, коли не існує особливих інституціональних механізмів, що сприяють перетину кліважів у партійній політиці. Звісно, партійна система України настільки мінлива, що говорити про процеси «заморожування» можна лише щодо коротких періодів часу. Утім, незважаючи на нестабільність і швидкоплинність політичних партій та волатильність виборців, можна говорити про те, що структура соціальних кліважів постійно відтворюється на рівні представницької влади, хоча назви політичних партій досить швидко змінюють одна одну.

Стосовно того, які конкретні інституціональні механізми обираються центріпеталістами як зшивний матеріал для розділених суспільств, у літературі пропонуються такі:

1) «структурування електоральних процесів таким чином, що потребує для перемоги кандидатів отримувати підтримку в різних регіонах країни, тим самим допомагаючи зламати привабливість вузького місництва або регіоналізму» [4, с. 7];

2) «надання політикам, що ведуть агітаційні кампанії, стимулів змагатися за голоси виборців протилежного табору у рамках преференційної системи голосування, яка надає можливість градації політичних уподобань» [4, с. 7]. Це можуть бути такі електоральні системи, як система з альтернативним голосом (AV) або система з єдиним перехідним голосом (STV), які вимагають упорядкування всіх запропонованих у списку кандидатів. Такі системи голосування застосовуються в Австралії, Ірландії, Папуа-Новій Гвінеї, Фіджі та в окремих випадках – в Естонії, Боснії, провінціях Канади, у деяких містах США тощо. Перевага подібних виборчих систем у тому, що вони посилюють стимули до розвитку подвійної ідентичності й сприяють підтримці центристськи орієнтованих партій. «Підкреслюється також важливість створення міжсегментарних електоральних майданчиків для обговорення спільних для всіх груп проблем, котрі можуть і в післявиборчий період сприяти підтримці та зміцненню міжпартійної кооперації» [2];

3) сприяння гетерогенності самих політичних партій через вимогу надання партіями гетерогенних відносно тих чи інших соціальних розколів списків кандидатів, що робить самі партії потенційним місцем проведення багатосторонніх торгів [4, с. 7]. Наприклад, у Сингапурі, Лівані та Джібуті «виборче законодавство вимагає від партій уключати етнічні меншини в їхні виборчі списки в багатомандатних округах, що означає, що певна міра міжетнічного голосування узаконюється виборчою системою» [4, с. 9].

Дональд Горовіц, один із лідерів центріпеталізму, серед усіх засобів, спрямованих на інтеграцію розділених суспільств, надає перевагу саме виборчій системі [2], хоча серед інших важливих засобів також підкреслюються принципи формування партійних систем і правлячого кабінету. Але електоральний вимір не є єдиною опорою політичного поля, тому чималу увагу треба приділяти й іншим, таким як громадянське суспільство, інформаційна політика тощо. Сприяння роботі НДО з боку держави посилює поштовх як до формулювання та представництва інтересів певних соціальних груп, так і до створення НДО, що включають представників ворогуючих сегментів, які поєднуються задля розв'язання спільних проблем. Такі НДО є більш гнучкими, аніж політичні партії, адже їм не треба хвилюватися про електоральну підтримку, і тому вони здатні діяти там, де політичні партії зволікають, озираючись на свої рейтинги.

Також до вищенаведеного переліку можна додати такий важливий інструмент впливу на суспільство, як державна інформаційна політика, що може як посилювати, так і пом'якшувати соціальні розколи в суспільстві. Оскільки державна інформаційна політика спрямовується на різні верстви населення, з огляду на троїсту структуру соціальних кліважів можна говорити про те, що вона може посилювати функцію реінтеграції суспільства на низовому рівні.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, порівнюючи консоціативну та центріпеталістську моделі реінтеграції розділених суспільств, важливо досліджувати не лише ефекти їх застосування в розділених суспільствах, але й відповідність політичній культурі українського суспільства, що склалася за роки незалежності. Якщо консоціалісти пропонують іти шляхом кристалізації інтересів соціальних розколів та їхньому пристосуванню на найвищому політичному рівні за рахунок торгів і переговорів, центріпеталісти виступають за необхідність розмивання кордонів соціальних кліважів уже на низовому політичному рівні й формування зацікавленості в отриманні електоральної підтримки серед представників різних кліважів. Перший шлях вимагає широкої автономії для соціальних сегментів при усвідомленні необхідності збереження спільного політичного поля на найвищому рівні, а

тому потенційно може сприяти відцентровим тенденціям у разі, коли еліти того чи іншого соціального сегмента поставлять під сумнів необхідність збереження цього спільного поля. Другий шлях, навпаки, посилює доцентрові інтеграційні тенденції, але саме за рахунок цього може не сприйматись у суспільстві, яке досить радикалізоване й вимагає однобічних рішень. Безсумнівним залишається лише те, що обидві моделі потребують **подальших досліджень** і широкої дискусії як у наукових, так і в політичних колах, а також серед громадськості.

Джерела та література

1. Dublikash T. M. From divided to shared societies: institutional engineering for reconciliation / T. M. Dublikash // Методологія, теорія і практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : зб. наук. пр. – Вип. 21. – Х. : Вид. центр Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна, 2015. – С. 46–49.
2. Рыженков С. Дилеммы перемен в сегментарных обществах: российская проекция [Электронный ресурс]. – 2013. – Режим доступа : <http://www.strana-oz.ru/2013/6/dilemmy-peremen-v-segmentarnyh-obshchestvah-rossiyskaya-proekciya>
3. Sisk T. D. Democratization in South Africa: The Elusive Social Contract / Timothy D. Sisk. – Princeton NJ : Princeton University Press, 1995. – 342 p.
4. Reilly B. Centripetalism: cooperation, accommodation and integration [Electronic resource]. – 2012. – Mode of access : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj0v4T7ls3KAhXhl3IKHbozBzwQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fethnopolitics.org%2Fisa%2Freilly.pdf&usq=AFQjCNGu8Db1cSyshHN_d5PfQ9sCkuJKjQ&bvm=bv.112766941,d.bGQ
5. Norris P. Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behavior / Norris Pippa. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 390 p.
6. Gosselin T. The Impact of Cleavages on Political Participation and Electoral Volatility [Electronic resource]. – 2008. – Режим доступа : http://www.personal.ceu.hu/staff/Gabor_Toka/Papers/GosselinToka08Vancouver.pdf.
7. Политология : учебник / А. Ю. Мельвил [и др.]. – М. : Моск. гос. ин-т междунар. отношений (Университет) МИД России ; ТК Велби, Изд-во «Проспект», 2008. – 618 с.
8. Шведа Ю. Типологія та ідеологія політичних партій [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступа : <http://yuriy-shveda.com.ua/en/communion/typologyataideologyapolitychnykhpartiy.html?start=45>

References

1. Dublikash, T. M. (2015), "From divided to shared societies: institutional engineering for reconciliation", *Methodology, the theory and practice of sociological analysis of modern society*, Issue 21, Pp. 46–49.
2. Ryzhenkov, S. (2013), "Dilemmas of changes in segmental societies: Russian Projection", <http://www.strana-oz.ru/2013/6/dilemmy-peremen-v-segmentarnyh-obshchestvah-rossiyskaya-proekciya>
3. Sisk, T. D. (1995), "Democratization in South Africa: The Elusive Social Contract", Princeton NJ : Princeton University Press, 342 p.
4. Reilly, B. (2012), "Centripetalism: cooperation, accommodation and integration", https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj0v4T7ls3KAhXhl3IKHbozBzwQFggaMAA&url=http%3A%2F%2Fethnopolitics.org%2Fisa%2Freilly.pdf&usq=AFQjCNGu8Db1cSyshHN_d5PfQ9sCkuJKjQ&bvm=bv.112766941,d.bGQ
5. Norris, P. (2004), "Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behavior", Cambridge : Cambridge University Press, 390 p.
6. Gosselin, T. (2008), "The Impact of Cleavages on Political Participation and Electoral Volatility", http://www.personal.ceu.hu/staff/Gabor_Toka/Papers/GosselinToka08Vancouver.pdf.
7. "Political Science: textbook" (2008), A. Yu. Melvil [et al.], Moscow: Moscow State Institute of International Relations (University) of the MFA of Russia : Welby, Publishing House of the Prospectus, 618 p.
8. Shveda, Yu. (2015), "Typology and ideology of political parties", <http://yuriy-shveda.com.ua/en/communion/typologyataideologyapolitychnykhpartiy.html?start=45>

Дубликаш Татьяна. Центрипетальные решения для центробежных игр: возможности применения идей центрипетализма в Украине. Модель центрипетализма рассмотрена с точки зрения способности преодоления таких центробежных тенденций в обществе, как стремление продвигать в политическом поле радикальные позиции и самоизоляции и автономии территорий, находящихся под влиянием или прямым контролем радикальных сил. Проанализированы институциональные механизмы в качестве инструментов реинтеграции, предложена сложная структура социальных кливажей, учитывающая как уровень политического взаимодействия, так и отношение к центру.

Ключевые слова: социальные кливажи, разделенное общество, модель центрипетализма, консоциативная модель демократии, институциональные механизмы.

Dublikash Tatyana. Centripetal Solutions for Centrifugal Games: the Possibility of Applying Ideas of Centripetalism in Ukraine. The article is devoted to the comparison of the founding principles of consociational and centripetal models of reintegration of divided societies. The triplex structure of social cleavages is analyzed in connection to level of political interaction and attitudes and strategies toward centre. The possibilities of centripetalism to overcome the centrifugal tendencies in Ukrainian society given the limitations of Ukrainian political culture are considered. Centrifugal tendencies are understood both as a desire to advance radical positions in the political field and the desire for autonomy and self-isolation of certain territories under the direct control or influence of radical forces. The main institutional mechanisms proposed by centripetalism for overcoming of violent conflicts among segments of divided society are analysed. Among them such instruments as electoral incentives for campaigning politicians, preferential, rank-order electoral systems, the development of centrist parties, and the presence and strengthening of multiethnic arenas of bargaining. Other instruments such as state information policy and development of NGO sector are suggested. Conclusions on the risks of implementing consociational or centripetal model in Ukrainian society are made.

Key words: social cleavages, divided society, centripetalism, consociational model of democracy, institutional mechanisms.

Статтю отримано 12.11.2015 р.

УДК 351/354:316.334.3

Анастасія Карпунець

Актуальні проблеми функціонування державної служби України в умовах реалізації реформ: соціологічний аспект

Необхідність реформування системи державної служби та державного управління як соціального інституту актуалізує дослідження проблем, спроможних уповільнити або нівелювати процес змін. Зокрема, виокремлено такі з них, як відсутність балансу централізації та децентралізації системи державного управління, відсутність ефективної комунікації між владними структурами й владою та суспільством, дефіцит якісних кадрів, низькі якості адміністративних послуг і рівень морально-етичної свідомості державних службовців та, як наслідок, негативний баланс довіри з боку суспільства. Результатом упровадження реформи має стати створення ефективної, прозорої, відкритої та гнучкої структури публічної адміністрації із застосуванням технологій е-урядування й становлення інституту державної служби як обслуговуючої структури.

Ключові слова: інститут державної служби України, державне управління, реформування державної служби, баланс централізації та децентралізації, трансформація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сьогодні в Україні актуалізувалася проблема реформування системи державного управління та державної служби, удосконалення нормативно-правової бази їх функціонування, розширення прав і повноважень органів місцевого самоуправління, приведення їхньої діяльності у відповідність до вимог європейського законодавства, закріплення й створення механізмів реалізації таких принципів, як баланс централізації та децентралізації, повсюдність, субсидіарність і спроможність, а також трансформація інституту державної служби згідно з потребами євроінтеграції. І хоча були спроби змінити невідповідну нинішнім викликам радянську модель організації діяльності публічного управління, починаючи з проголошення незалежності, проте вони виявилися невдалими.

Показник оцінювання кризових явищ у системі державного управління – індекс невіддатності держави (англ. *Fragile States Index*), значення якого для України у 2015 р. (76,3)¹ свідчить, що наша держава не є сталою чи стабільною. Проте, як зазначає А. Мельниченко, незважаючи на погіршення своїх позицій, порівняно з 2014 р., Україна все ж залишається в групі держав, з умовною назвою «застереження» («warning») поряд із Китаєм [10, с. 32]. Населення також, відчувши наслідки фінансово-економічної кризи (таких 59,2 % станом на липень 2015 року), зовсім не вірить в успіх реформ (30,3 %). Слід зазначити, що причинами такої скрутно ситуації є не лише економічні чинники, а й криза та низька ефективність публічного управління.

¹ Джерело: Fragile states index 2015, <http://library.fundforpeace.org/library/fragilestatesindex-2015.pdf>
© Карпунець А., 2015